

Мр Митар Ковач, мајор

У нашој војној литератури ретко се користи синтагма „функције борбених дејстава“. Најчешћи нормативни изрази за означавање садржаја и обима ратне вештине јесу „садржаји оружане борбе“ и „обезбеђења борбених дејстава“. На основу анализе тих проблема с логичког, методолошког, језичког, теоријског и емпиријског аспекта, аутор је покушао да на нов начин приступи поимању борбених дејстава, њихове структурираности и садржаја, као и да их, на основу системске и функционалне анализе процеса борбених дејстава, класификује према јединственом критеријуму, придржавајући се методолошке процедуре и поступка који то омогућава. Идентификовање „подручних“ и „процесних“ функција борбених дејстава, као и њихове међузависности, има научне, стручне и доктринарне (теоријске и практичне) импликације у ратној вештини (полемистика). Подручне функције се могу, у методолошком смислу, посматрати као критеријуми за вредновање ефикасности реализовања процесних функција борбених дејстава (интегрисана и једнородна), што зависи од намене и организацијско-формацијске структуре јединице која учествује у оружаног борби. Истраживање функција борбених дејстава је теоријско-методолошко питање полемистике, а њихов конкретан начин профилисања и реализовања доктринарни је и практични проблем сваке војске у свету. Поимање функција борбених дејстава, у теоријском смислу, непосредно утиче на организовање војске, припрему и ангажовање јединица у оружаног борби. Због тога аутор наглашава потребу уочавања различитог значаја појединих функција борбених дејстава у историји ратне вештине. Ваљано теоријско одређење функција борбених дејстава и њихова умешна реализација „привилегија“ је најразвијенијих војски кроз историју и, вероватно, у будућности. Због широког захвата, у чланку су покренути бројни проблеми које је неопходно истражити ради унапређења војне праксе (наука, струка и вештина).

Увод

До недавно се у нашој војној литератури веома ретко сусретао појам функција у борбеним дејствима (б/д). Углавном се писало, а и сада се пише, о садржајима оружане борбе и обезбеђењу борбених дејстава. При утврђивању садржаја оружане борбе и обезбеђења борбених дејстава нису се поштовали и уважавали ваљани критеријуми. Тако се поједини садржаји оружане борбе означавају различитим непримереним терминима (одбрана, борба, дејства), а у суштини то су обезбеђења.¹

¹ Противелектронска борба (противелектронска заштита), противваздушна одбрана (противваздушна заштита)...

Ништа није боља ситуација ни са садашњим „обезбеђењима борбених дејстава“, која, поред улоге обезбеђења, имају и улогу борбених дејстава. Корени такве микстуре су веома дубоки и ваља их тражити у накнадном утицају праксе на пређашња доктринарна решења. Нове класификације садржаја оружане борбе и обезбеђења борбених дејстава нису добијена истраживањем у области ратне вештине. Сазнања до којих се у међувремену долазило олако су одбацивана јер су, најчешће, посредно задрала и у организацију војске, и то првенствено у домену видова, родова, служби и различитих модалитета здруживања јединица.

Свесни садашњих мањкавости и недоследности у садржајима у којима се третира та проблематика, покушаћемо да укажемо на основне проблеме њихове логичке и теоријске заснованости и да прикажемо једно другачије виђење, као израз функционалне и системске анализе борбених дејстава. Тој анализи је претходила анализа односа науке и струке у ратној вештини (полемистика), односно њене „научне и стручне компоненте“. Претходну анализу назначићемо иницијално, због обима теме, тек толико да се могу назрети везе и узрочно-последична зависност „макрофункција“ (функционалних подручја) научне компоненте ратне вештине и функција борбених дејстава и обезбеђења јединица у њима, као доктринарног израза, односно израза струке. Таквим приступом не претендује се на потпуно решавање проблема, већ жели да се укаже на могућност и потребу уважавања теоријско-методолошких аргумената другачијег приступа анализи функција борбених дејстава. Системски приступ истраживању функција борбених дејстава је прихваћен као полазна основа за идентификовање њихове структуре и носилаца. Класификација функција борбених дејстава реализована је на основу расположивих теоријско-методолошких знања о функцијама уопште и њиховом месту и улози у било којем систему. Свака војска у свету чини вештачки, отворен, сложен и нестационаран динамички (стохастички) систем. Тај систем, као целина, и његови делови (подсистеми различитог нивоа општости), успоставља мноштво релација с ужим и ширим окружењем. Нас занима примарна релација сукоба са непријатељем у оружаном борби, кроз борбена дејства. Носиоци борбених дејстава су „борбени системи“.² Циљеви дејства „борбених система“ се остварују у оружаном борби обављањем задатака, кроз различите функције (радње, делатности),³ из домена командовања,

² Под „борбеним системима“ подразумевамо носиоце процеса борбених дејстава, од најнижег до највишег нивоа организовања у било којој војсци.

О борбеним системима и њиховој релацији према синтагми оружана борба и борбена дејства видети шире: Душан Вишњић, *Појам оружане борбе*, ВИНЦ, Београд, 1988, стр. 114.

³ „Функција (лат. *functio* – вршење; вршење службе) рад, радња, позив, служба, службовање, вршење неке дужности; дужност; задатак...“ Милан Вујаклија, *Лексикон страних речи и израза*, „Просвета“, Београд, 1980, стр. 984.
О функцијама у било којој организацији или систему видети детаљније: др Коста Васиљевић, *Курс опште науке о организацији*, Универзитетска печатница, Скопље, 1967, стр. 26.

дејства – противдејства и обезбеђења јединица. Задатак „борбеног система“ (јединице, војске) трансформише се у процесу реализовања у функције различитог садржаја и обима. Пошто је за те функције карактеристичан *процес борбених дејстава, означавамо их као процесне функције борбених дејстава*. При реализовању процесних функција (функције борбених дејстава), на било којем нивоу, заступљена су, непосредно или посредно, подручја ратне вештине.

Зависно од врсте „процесних функција“, оне су заступљене у већој или мањој мери. Та подручја у ратној вештини називамо „подручним функцијама“ или „макрофункцијама“ (командовање, ватра, маневар, морал...).⁴ Подручне функције се могу, у методолошком смислу, посматрати као критерији за вредновање ефикасности реализовања процесних функција, као интегрисаних или једнородних, што зависи од намене и организацијско-формацијске структуре јединице која их реализује.

Функције родова и служби у борбеним дејствима су тешко препознатљиве у чистом облику и не исцрпљују у потпуности стварност оружане борбе. Поједине функције дејстава у оружаној борби постоје: 1) као заједничке или интегрисане функције родова (дејства – противдејства); 2) као функције које реализују специјалне снаге, и 3) као функције које реализује само једна од страна у сукобу.⁵ У теорији ратне вештине не постоје ваљана сазнања и прецизне границе између функција борбених дејстава. Ради коректне класификације функција борбених дејстава пошло се од елементарних обележја дејстава, карактеристика и намене оружја и опреме, критерија циља који жели да се постигне дејством на одређени објект и анализе интеграције дејства у противдејствима. Да би се потпуније сагледала целина, посебан проблем је анализа функција којима се обезбеђују дејства јединица у оружаној борби.

Тешко је наћи довољно прецизан критериј класификације за који се може аргументовано тврдити да је ваљан и најважнији, и да у потпуности исцрпљује обим и садржај појма на вишем нивоу општости. Те тешкоће су делом последица и недовољне теоријске, методолошке и језичке изграђености ратне вештине као универзалне науке о оружаној борби.

На основу анализе чинилаца који утичу на димензионирање функција борбених дејстава, учињен је покушај да се изведе њихова класификација, уз осврт на везе између подручних и процесних функција. У функционалној анализи борбених дејстава полазило се од садашњег и хипотетичког будућег теоријско-методолошког одређења оружане борбе у свету, па предложена решења *не треба схватити као могући доктринарни став, него као општи теоријски приступ анализи оружане*

⁴ Теоријска анализа „подручних функција“ (макрофункција) борбених дејстава приказана је у „Војном делу“ бр. 3/96, Митар Ковач, *Ратна вештина – наука и вештина*, стр. 96–118.

⁵ За остварење те функције једна од сукобљених страна поседује снаге које нема друга страна у оружаној борби (ракетна дејства – са бојевим главама за прецизно навођење на циљ; космичка дејства; противкосмичка дејства; електронска дејства, и слично). Уколико таква дејства по интензитету преовлађују, а супротна страна нема адекватна противдејства, она се налази у улози пасивног објекта дејства.

борбе. Функционална анализа може послужити као добра почетна основа за системску анализу било које војске у свету у погледу идентификовања снага (јединица), као подсистема различитог нивоа, које су носиоци реализовања одређених функција борбених дејстава.⁶

Утицај технологије и технике на настанак и развој функција борбених дејстава

Развој оружја (борбена техника) одувек је значајно утицао на обим и садржај борбених дејстава у домену тактике, оператике и стратегије. С друге стране, ратна вештина је стално постављала захтеве „техници и технологији“ у вези с усавршавањем постојећег оружја или развоја нових врста, како би се остварила предност у борбеним дејствима с аспекта ефикасности дејства.⁷ Тај међусобни утицај довео је до обостраног развоја и позитивног интеракцијског односа.

Технологија је, посредно, много утицала на целокупну војну организацију и на ратоводство, па у оквиру технолошких промена треба сагледавати и промене у савременим војним доктринама и стратегијама. С тог становишта, сасвим поуздано се може тврдити да су основна обележја савремених војних доктрина максимална офанзивност и високи интензитет борбених дејстава за све време трајања рата. У том комплексу уочава се неколико нових тенденција: 1) „убрзање“ извођења борбених дејстава до те мере да се тежи ка томе да се војни сукоб заврши у једној, почетној бици (да почетни период буде и завршни период рата). У тој тенденцији није тешко препознати оквире квалитетно новог модела стратегије „муњевитог рата“. 2) утицај новог оружја не треба ценити одвојено од могућности стварања противоружја и нових средстава заштите. Пре тога, ваља узимати у обзир и чињеницу да ће се у евентуалном рату, поред најсавременијег оружја, наћи оружје и борбена техника старије израде.

Због знатно већих ватрених могућности, брзине маневра и дејства, сада су супротстављене стране у стању да радикално мењају однос снага на најважнијим правцима и да обављају задатке за много краће време и на већим даљинама. То значи да су карактеристике борбених дејстава и њихов садржај (функције) условљени, пре свега, нивоом развоја технологије и борбене технике, као и борбеним могућностима јединица.

На основу анализе развоја средстава ратне технике кроз историју, њихове производње и примене, долази се до сазнања да производња

⁶ „Борбена дејства су сврсисходне циљне делатности (радње, активности одређених карактеристика... команди и јединица на тактичком, оперативном и стратегијском нивоу у оружаној борби“. (Душан Вишњић, *исто*, стр. 71).

⁷ Савремену епоху карактеришу бројна научна открића у свим областима науке, али је посебно значајан напредак фундаменталних наука, који је довео до развоја и примене нових технологија: нуклеарне, космичке, технологије нових материјала, микроелектронике, биотехнологије... На основу нових технологија убрзано се развија и ратна техника, па се појављују нова оружја. Тиме се мултиплицира човекова рушилачка моћ, а рат постаје још разорнији и деструктивнији по цивилизацијске тековине.

одређеног борбеног средства и система изазива вечиту тежњу за производњом одговарајућег противсредства. Та вечита борба, условно речено, између средства и противсредства основна је покретачка снага развоја технике и технолошких достигнућа у историји људског рода. Специфичности појединих система оружја, њихова производња и примена, условљавале су динамичност промена у војној организацији. Тако је производња нових система оружја условљавала настанак нових родова војске као носилаца специфичних дејстава у извођењу борбених дејстава.⁸ Технолошка достигнућа у производњи оружја и опреме учинила су дејства релативно самосталним и условила потребу за интегрисањем у систем противдејства различитих врста оружја. Основна намена одређеног оружја не искључује бројне помоћне намене, па се, у ствари, производе системи оружја који могу дејствовати по различитим објектима. Системи оружја с профилисаним могућностима дејства опредељују елементарне функције родова у борбеним дејствима, а интегрисана дејства различитих система оружја, ради онемогућавања и умањења ефеката дејства непријатеља, чине противдејства у борбеним дејствима.

Емпиријска класификација, заснована на *критеријуму средстава и противсредстава*, односно дејства јединица родова и интеграцији дејстава у противдејствима, не исцрпљује могући обим и домет класификације, али омогућава уношење већег реда у теорију ратне вештине ради унапређења њене праксе. На тај начин, ваљанијом класификацијом, покушано је да се превазиђу недоследности које су постојале у садржајима борбених дејстава.⁹ У те садржаје борбених дејстава сврстана су и дејства, противдејства, обезбеђења, борбе, и слично. Тако су поједини садржаји били компилација дејстава и обезбеђења, а терминолошки су одређени као борба.

„Макрофункције“ борбених дејстава и њихов међусобни однос у ратној вештини

Развој и настајање теорија о „макрофункцијама“ у борбеним дејствима нису довољни за унапређење струке. Неопходно је истражити постојање повезаности и узрочно-последичну зависност између „макрофункција“ на општем и на нижим нивоима њихове структуре.¹⁰ То би, вероватно, био прави пут за истраживање законитости и формулисање закона, који постоје и без наше воље, у оружаном борби. Развојем и настанком научне теорије у ратној вештини пракса би имала поуздан ослонац и „путоказ“ за решавање многих садашњих и будућих проблема.

⁸ Реч „дејство“ има разноврсна значења, односно знатан број синонима, као што су: делотворна снага, моћ деловања, учинак, ефекат, резултат, почети пуцати итд. (*Речник српскохрватског књижевног језика*, МС-МХ, Нови Сад, Загреб, 1967, стр. 647).

⁹ *Стратегија оружане борбе*, 1983, стр. 212.

¹⁰ Шема 1.

Ред. бр.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	руковођ. (коман.)	маневар	ватра	заштита	б. морал	информ.	логист.
2.	маневар	ватра	заштита	б. морал	информ.	логист.	руковођ.
3.	ватра	заштита	б. морал	информ.	логист.	руковођ.	маневар
4.	заштита	б. морал	информ.	логист.	руковођ.	маневар	ватра
5.	б. морал	информ.	логист.	руковођ.	маневар	ватра	заштита
6.	информ.	логист.	руковођ.	маневар	ватра	заштита	б. морал
7.	ОБ б/д (логист.).	руковођ.	маневар	ватра	заштита	б. морал	информ.

Међусобни однос „макрофункција“ у ратној вештини¹¹

Наведене „макрофункције“, углавном обухватају подручје стварности оружане борбе. Оне нису дате као коначна и „идеална шема“, него као почетна форма, која би се, вероватно, знатно изменила развојем

¹¹ Информација као функција б/д дата је у истом нивоу са осталим због њеног значаја за све друге функције и релативне самосталности. На основу развоја теорије информације настале су читаве генерације командно-информационих система (КИС), до најновијих D³ (откриј, одлучи, уништи). Фази уништења (реализовање функција ватре) претходи откривање и одлучивање. То подручје покрива функција информације и руковођења (командовања). Времену, као чиниоцу оружане борбе, управо се и на тај начин придаје одговарајући значај. На основу теорије информације настале су синтагме чији садржај треба разумети и уважавати: „медијски рат“, „информатичка операција“, „неокортичко ратовање“ и „нелинеарна битка“.

Заштита (отпорност), као функција б/д, може да се посматра као узрок и последица. Повећањем заштитних својстава повећава се отпорност, а тиме и ефикасност средстава и јединица у борбеним дејствима:

а) људског чиниоца (повећањем заштитних карактеристика, почев од обуке, одеће, шлема, заштитног прслука, прко обуке, па до заштите психофизичких способности људства). Постоји мноштво могућности за повећање отпорности људског чиниоца и потребно је да буду научно засноване;

б) оруђа, оружја и опреме (то је препознатљиво и очито када се анализира та функција код било којег постојећег или пројектованог система);

с) јединица (било којег нивоа) на дејство различитим убојним средствима.

У крајњем, може се анализирати утицај заштите на обим садржаја и ефикасност реализовања било које друге функције б/д (шема 2, борбени морал, информација, логистика, руковођење – командовање, маневар и ватра). Ово није покушај да се идентификују обим и садржај те функције б/д, јер је то на овакав начин и неизводљиво, него намера да се само назначи подручје стварности на које се односи и нагласи потреба њеног изучавања. Често говоримо о „отпору“ и „отпорности“, не уочавајући утицај заштитне функције на њихово испољавање. Заштита није и не може да се поистовети с утврђивањем, она интегрише заштитна својства почев од појединца, преко нижих организационих структура, па до највиших нивоа командовања у једној војсци.

Борбени морал – као израз воље за обављање задатака у борбеним дејствима увек је био, а посебно сада, у средишту интересовања војсковођа, војски и држава. Све је више показатеља разноврсног арсенала „оружја“ и „метода“ за дејство на борбени морал противничке стране. Ништењем борбеног морала, способност за реализовање других функција своди се на минимум. Због тога је борбени морал издвојен из постојеће хијерархије функција обезбеђења борбених дејстава. „Ако војнику убијете душу, лако ћете му скинути пушку са рамена“ (курзив аутор).

научне теорије ратне вештине. Научна теорија би тако постала отворен, динамичан и развојан систем, без постојећих клишеа који јој спутавају прогрес и задржавају је у пољу елементарне заснованости и доктринарно-нормативне сфере.

Досадашњи период развоја ратне вештине (њене стручне и научне компоненте) заснива се на развоју функција и њиховим различитим модалитетима интеграције. То је карактеристично и препознатљиво у различитим формама испољавања и на различитим нивоима општости. Развој функција борбених дејстава није тешко препознати при анализи настанка: 1) новог оружја и опреме; 2) нових „метода дејства“, и 3) начина практичног испољавања војне силе.

Ако је тешко прихватити промену која је предложена у домену научне компоненте ратне вештине (неоправданост садашње поделе на дисциплине), онда је, засигурно, лакше и неопходно изменити стратегију научноистраживачког рада. Метафизички приступ треба да се замени системским и функционалним приступом ради заснивања научне теорије ратне вештине. Вероватно би се на тај начин избегла суштинска грешка којој робује садашња ратна вештина, а то је да од доктринарно стручне теорије покушава да изгради научну теорију о вештини.

Системски приступ изучавању оружане борбе и борбених дејстава омогућио би промену „главног смера“ у разумевању и спознаји оружане борбе, откривање закономерности развоја и унапређење ратне вештине (њена научна и стручна компонента – вештина).¹² Тај „главни смер“ у развоју ратне вештине био би: 1) *општа научна теорија и теорије „макрофункција“ (фундаментална истраживања)*; 2) *стручна теорија (примењена и стручна истраживања)*, из тактике, оператике и стратегије; 3) *доктринарна решења (доктрина и борбена правила)* и 4) *пракса*.¹³ Такав приступ не искључује постојање супротног смера (и не мисли се да постоје само два смера) и уважава постојање унутрашњег активног односа различитог смера и интензитета. Са знатном сигурношћу се може тврдити да је ратна вештина, као наука, до сада највише садржајно и временски провела у сфери стручне теорије, актуелне доктрине и праксе. Продори у поље научне теорије били су појединачни, ограниченог домета и неинституционализовани. Та „искакања“ из уобичајеног, иако ваљана и верификована, често нису обавезивала праксу.

Без развоја опште теорије ратне вештине, теорија „макрофункција“ и њихових различитих модалитета интеграције (теорија отпора, теорија удара, теорија КИС и друге) тешко је замислив развој тактике, оператике и стратегије у домену струке.¹⁴ Да ли ће тактика, оператика и стратегија постојати као научне дисциплине или, временом, као науке

¹² О системском карактеру носилаца процеса б/д у сложеним групама функција („макрофункцијама“), видети детаљније: Душан Вишњић, *Појам оружане борбе*, исто, стр. 111–118.

¹³ Основно поље деловања ратне вештине као науке је сегмент 1), у сегменту 2) треба да сарађује са струком, а да познаје и уважава сегменте 3) и 4).

¹⁴ За сада ни код нас ни у свету не постоји довољно аргументације да су то дисциплине ратне вештине као науке. Напротив, постоји више различитих схватања њиховог одређења као дисциплина науке, теорије и праксе, нивоа вештине, и слично.

не зависи од наше „добре воље“, него од степена развијености ратне вештине као науке.¹⁵ Ниједна наука унапред не одређује број и назив дисциплина (грана), па то, за сада и на садашњем нивоу развијености, не треба да чини ни ратна вештина. Формална деоба ратне вештине на дисциплине вероватно је један од узрока што се у ратној вештини више бавимо формом и метафизиком него суштином и дијалектиком при истраживању проблема из предмета науке.

Предложени пут развоја ратне вештине, као науке, водио би ка откривању закона и формулисању принципа. Без таквог поимања ратне вештине, као науке, и даље ћемо бити у ситуацији да је ословљавамо: „наша“, „ваша“, „њихова“ итд.¹⁶ „Уколико будемо брже напредовали у научном заснивању теорије ратне вештине и у развијању оружаних снага, утолико ћемо веће успехе постизати, јер пракса без теорије је лоша пракса, а вештина без науке је лоша вештина“.¹⁷

Функције борбених дејстава у оружаном борби

На садашњем нивоу развијености ратне вештине, као науке, анализирајући садржај појма оружане борбе и борбених дејстава, можемо говорити о функцијама: 1) командовања (руковођења); 2) дејства и противдејства и 3) обезбеђења. Наведене функције посматраћемо као „опште“ функције борбених дејстава. Различитог садржаја, обима, интензитета и значаја, те функције су заступљене у борбеним дејствима било које војске у свету, јединице или команде (шема 2).

Функције командовања (руковођења)

Као општа функција борбених дејстава, командовање (руковођење) реализује се кроз посебне функције: планирање, наређивање (командовање), организовање, координацију и контролу (функцијама командовања нећемо посветити више пажње због тога што имају развијену теорију и што нам то питање није основно).

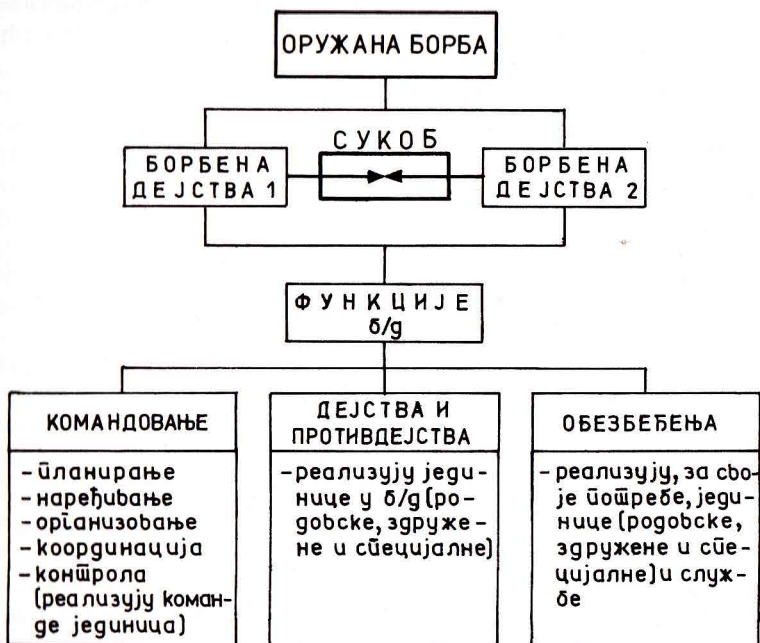
Функције дејстава и противдејстава

У борбеним дејствима функције дејства и противдејства се реализују ангажовањем команди и јединица (родови, службе, здружене, специјалне снаге) различитог нивоа организовања као формацијских структура или привремених састава. Емпиријска класификација је заснована на критерију дејства – противдејства (средстава – противсредстава). У

¹⁵ „Основу једног таквог индуктивног приступа, у грађни науке коју називамо ратном вештином, могућно је видети у релативном јединству проблема које морају решавати команде јединица почев од чете (батерије) преко дивизије до армије“ (Душан Вишњић, *исто*, стр. 117).

¹⁶ Таково схватање је оправдано за стручну компоненту ратне вештине, њену доктрину и праксу.

¹⁷ *Војна наука*, *исто*, стр. 67.

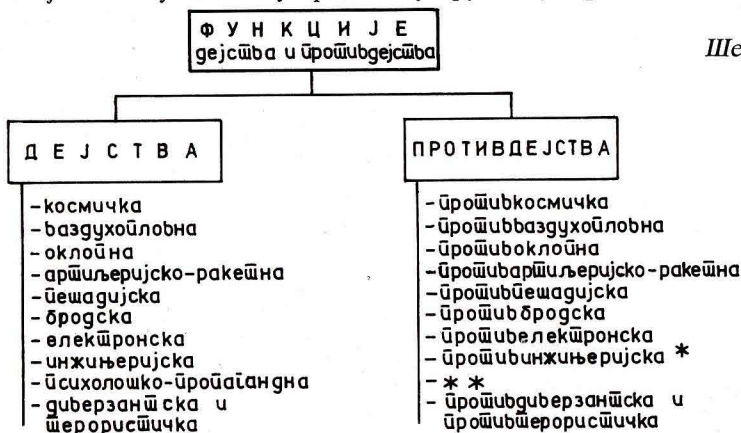

Функције борбених дејстава у оружаној борби

теоријском смислу, критериј је ваљан иако се с наведеном класификацијом не исцрпљује садржај и обим функција у борбеним дејствима.¹⁸ Садржај функција б/д мењаће се вероватно у будућности према развоју ратне вештине као науке и вештине. При опису и анализи посебних функција дејстава и противдејстава није се много залазило у њихов садржај, носиоце, однос и узрочно-последичну зависност са другим функцијама због тога што су то проблеми за које је потребна анализа и истраживање. Захват теме је велики, тако да се не може очекивати да се до краја дефинишу и обраде појмови на nižем нивоу општости. Свака посебна функција (шема 3) треба да се у наредном поступку рашичлани на појединачне функције и да се истражи њихова узрочно-последична зависност, као и односи према посебним и општим функцијама. Тако би се заокружила, у потпуности, функционална анализа: борбена дејства – опште функције борбених дејстава (командовање, дејства – противдејства, обезбеђења) – посебне функције – појединачне функције – активности.

¹⁸ У теорији ратне вештине нису, за сада, идентификоване друге функције дејстава и противдејстава, а приказана класификација исцрпљује само емпијски аспект оружане борбе и борбених дејстава. То су основни разлози што су за анализу функција борбених дејстава прихваћени устаљена класификација и термиолошка решења, која би требало да се семантички усавршавају.

Постојање дејстава – противдејстава (средства – противсредства) и „вечита борба“ између њих у технолошком и емпиријском смислу израз су *хипотетичке законитости у оружаној борби* по општој упрошћеној симетрији закона у физици (сила акције и сила реакције). До сада у историји ратне вештине није познато да је „пронађено“ неко оружје (изведено дејство), а да није упоредо, или накнадно, пронађено „противсредство“ за ефикасно противдејство. До појаве ефикасног оружја за противдејства примењивано је исто оружје као најнефикасније за противдејства.¹⁹ Период „вакуума“ у производњи ефикасног противсредства доносио је почетну техничку предност у оружаној борби.²⁰

Шема 3

Подела функција дејстава и противдејстава

Кумулативна доминација дејстава над противдејствима непријатеља у коначном изразу снаге у борбеним дејствима претежно има за резултат победу, односно достизање (остварење) циља. Борбена дејства било

¹⁹ У Другом светском рату у борбеним дејствима против оклопних јединица непријатеља употребљаване су, као најнефикасније, оклопне јединице. Искуства из локалних ратова вођених после Другог светског рата и развој садашње технике потврђују да није више у борби „против тенка“ најнефикаснији тенк, него противоклопни хеликоптер и различити типови противоклопних ракетних система (самоходни, преносни) друге, треће и четврте генерације, па тек онда тенк.

²⁰ Тако је Немачка у почетку Другог светског рата користила предност оклопно-механизованих јединица и авијације кроз „доктрину муњевитог рата“.

* За сада противинжињеријска дејства не егзистирају као посебна функција због тога што се према теоријском одређењу, доктринарно и у пракси реализују кроз функције дејстава и противдејстава (пешадијска, оклопна, артиљеријско-ракетна...), а првенствено кроз инжињеријска дејства. На пример, ако инжињеријска (или артиљеријска) јединица располаже средствима за „даљинско запречавање“ (противпешадијско, противоклопно, противбродско), противинжињеријска дејства се реализују кроз ту функцију или кроз противартиљеријско-ракетна дејства или противбродска дејства. Значајно је уочити да се у противинжињеријским дејствима као објекат дејства идентификују снаге које изводе запречавање и препреке које поставе. Као и сва друга противдејства, и противинжињеријска дејства су интеграција појединачних функција дејстава.

** Садржај функције која је усмерена против психолошко-пропагандних дејстава исцрпљује се кроз психолошко-пропагандно обезбеђење. Тиме се не искључује могућност настанка, у будућности, противпсихолошко-пропагандних дејстава.

које стране нису искључиво дејства или само противдејства. Она су, у суштини, комбинација једних и других. Њихова заступљеност у нападу или одбрани (офанзива, дефанзива) опредељује појединачни и укупни утицај на коначни исход сукоба у оружаног борби.

Космичка дејства (дејства у и из космоса)

Не улазећи у разматрање да ли наведена синтагма одговара садржају и суштини те функције, желимо да укажемо на постојање идеја, истраживања и снага (у развоју) за реализовање функције космичких дејстава. Мале земље и њихове војске могу у будућности бити пасивни објекти тих дејстава, те је неопходно, колико је могуће, пратити развој те функције и њен утицај на борбена дејства на копну, мору и у ваздушном простору.²¹ Можда ће се релативно брзо космичка дејства афирмисати као основна дејства, око којих ће се интегрисати друге функције дејстава – противдејстава, командовања и обезбеђења. Поред тога што су космичка дејства и израз сталне борбе за надмоћ између развијених земаља света, у будућности могу изазвати „револуционарне промене“ *онемогућавањем војне одбране малим*, неразвијеним и средње развијеним државама. Иако се космичка оружја развијају и представљају као оружја за потребе „одбрамбеног система у космосу“ од дејства интерконтиненталних ракета непријатеља по циљевима на земљи, доступни, недовољни подаци о развоју технологија и експериментима указују на то да се оружјем са офанзивним карактеристикама намерава дејствовати по циљевима на земљи. Оружје за космичка дејства развија се у више варијаната (са платформом на Земљи, са платформом у Земљиној орбити или у космосу), с могућношћу дејстава по циљевима у космосу и ваздушном простору, на земљи и мору, и с различитим модалитетима производње и употребе енергије. Због тога су космичка дејства наведена као функција борбених дејстава у домену теорије, а у блиској будућности, вероватно, и праксе.²²

Противкосмичка дејства

Уважавањем критерија дејства – противдејства (средства – противсредства), и космичка дејства ће изазвати противкосмичка дејства. Упоредо са развојем оружја офанзивне намене, развијају се и развијаће се и оружја дефанзивне намене, којима ће се реализовати функција противкосмичких дејстава. Офанзивно и дефанзивно оружје треба узети условно због тога што основна намена оружја не искључује више помоћних намена.

²¹ Тако би мале земље „на време“ могле да уоче промене у домену оружане борбе и борбених дејстава и да пронађу решења којима би се умањиле последице космичких дејстава (дејства у космосу и из космоса).

²² Као што је извиђање из космоса брзо постало ефикасно у домену обавештајног обезбеђења, није искључено да ће многе земље у свету, изненадити непосредна примена оружја за космичка дејства или, посредно, примена те технологије у друге сврхе.

Полазећи од наведеног критерија класификације функција за одређене врсте дејстава, односно противдејстава, одлучили смо да за елементарну функцију рода авијације у борбеним дејствима употребимо појам „ваздухопловна дејства“, који до сада није разматран у теорији ратне вештине. С обзиром на то да садржај неког појма чине „... мисаоне одредбе као мисаони одрази одредаба предмета“, ²³ садржај појма „ваздухопловно дејство“ чине следеће битне одредбе појма: 1) ваздухопловна дејства су елементарне функције рода авијације у борбеним дејствима; 2) ваздухопловна дејства се остварују у примарним облицима борбених дејстава (напад и одбрана); 3) ваздухопловним дејствима се уништавају, неутралишу или ометају непријатељеве снаге у ваздушном простору, на копну и води (под водом); 4) циљ ваздухопловних дејстава је јачање ударне и ватрене моћи сопствених снага и умањење нападне и економске моћи непријатеља; 5) циљ ваздухопловних дејстава се остварује ватреним дејствима авијацијских (ваздухопловних) снага; 6) носиоци ваздухопловних дејстава су авијацијске (ваздухопловне) снаге (ловачка, ловачко-бомбардерска авијација, наоружани хеликоптери), ²⁴ и 7) основни објекти ваздухопловних дејстава су снаге за примену нуклеарног, хемијског и биолошког оружја, снаге у довођењу, објекти инфраструктуре ратног ваздухопловства и објекти на територији непријатеља (мостови, фабрике, електране, градови, раскрснице итд.).

Противваздухопловна дејства

Синтагма „противваздухопловно дејство“, као и појам који је означен тим изразом, није до сада разматран у теорији ратне вештине ни у нашим ни у иностраним доктринарним решењима. У постојећим доктринарним решењима се најчешће користе следеће синтагме: „противваздушна одбрана“ и „ваздушна одбрана“. ²⁵

Обим појма „противваздухопловна дејства“ се значајно разликује од обима појма „противваздушна одбрана“. Обим појма „противваздушна одбрана“ чине појмови „ваздушно осматрање и јављање“, „противваздушна борба“ и „противваздушна заштита“, док обим појма „противваздухопловна дејства“ чине следећи појмови класе (врсте): „ватрена дејства по ваздухопловним снагама непријатеља у ваздуху“, „ватрена

²³ Душан Вишњић, *исто*, стр. 139.

²⁴ Јединице ВОЈИН својим активностима обезбеђују остваривање ваздухопловних дејстава. Међутим, нису сврстане у носиоце (снаге) за остваривање тих дејстава због усвојеног критерија при номиналном одређењу појма „ваздухопловно дејство, односно оне нису носици ватрених дејстава и не остварују учинак (ефекат) на циљу.

²⁵ Противваздушна одбрана (франц. *defense antiaerienne*); рус. *противвоздушная оборона* итд.) или ваздушна одбрана (енгл. *air defense*; итал. *difesa aerea*; нем. *Luftverteidigung*). У Инструкцијама за све видове авијације Команде ваздухопловства Краљевине Југославије из 1940. године користе се изрази „ваздушна одбрана“ и „противавионска одбрана“.

дејства по ваздухопловним снагама непријатеља на копну“ и „ватрена дејства по ваздухопловним снагама непријатеља на води“.

Полазећи од емпиријске класификације „дејства“ и „противдејства“, у чијој је основи употреба оружја, ватрено дејство, појмови класе, као што су „ваздушно осматрање и јављање“ и „противваздушна заштита“, они нису могли бити обухваћени појмом „противваздухопловна дејства“. С обзиром на то да садржај тих појмова не чине дејства (ватрена), већ активности без којих нема успешних противваздухопловних дејстава (ваздушно осматрање, јављање, обавештавање и навођење), односно којима се умањују ефекти ваздухопловних дејстава непријатеља (противваздухопловна заштита), сврстали смо их у појам „обезбеђење борбених дејстава“ и означили синтагмом „противваздухопловно обезбеђење“.²⁶

Оклопна дејства

Оклопним дејствима оклопне, тенковске и механизоване јединице остварују брзе пробоје и продоре у дубину одбране снага непријатеља или их спречавају, одговарајућом упорношћу и противнападима (противударима), да брзо и дубоко продире у зону одбране наших снага користећи међупросторе, слабости одбране или настале бреше. Оклопне (тенковске и механизоване) јединице чине основну ударну и маневарску снагу копнене војске. Подржане авијацијом, артиљеријским и ракетним јединицама, оне су носиоци борбених дејстава на копну. Оклопна дејства се интегришу с осталим дејствима у нападу или одбрани, с тежиштем у смеру дејства главних снага.

Противоклопна дејства

Противоклопним дејствима се разбијају и уништавају оклопне јединице непријатеља на проходним правцима и просторијама. У одбрани се ломи њихова ударна моћ, слаби темпо напада и спречавају брзи и дубоки продори. У нападу се разбија њихова одбрамбена моћ и слаби отпор.

Копнена војска је главни носилац противоклопних дејстава на малим и средњим даљинама. Авијација и противоклопни хеликоптери су основна маневарска снага у противоклопним дејствима на великим даљинама. Противоклопна дејства се реализују непосредно и посредно на фронту, заузетој територији или у сопственој позадини.

²⁶ Противваздухопловно обезбеђење обухвата осматрање, јављање и обавештавање о ситуацији у ваздушном простору и противваздухопловну заштиту. Осматрање, јављање и обавештавање о ситуацији у ваздушном простору (и навођење ваздухоплова) омогућује остваривање противваздухопловних дејстава. Организује се као јединствен систем на целом ратишту, а основу тог система чине јединице ваздушног осматрања и јављања (и навођења) у Војсци и службе ваздушног осматрања, јављања и обавештавања у државним органима и предузећима.

Артиљеријско-ракетна дејства

Артиљеријским дејствима реализују се задаци из домена артиљеријске ватрене подршке, и то кроз неутралисање и уништавање живе силе и борбених средстава непријатеља, рушење и онеспособљавање објеката, отварање пролаза у минским и другим препрекама, ометање и узнемиравање, задимљавање, изазивање пожара, осветљавање и растурање пропагандног материјала. Интеграцијом артиљеријских дејстава са другим функцијама борбених дејстава и повећањем брзине реаговања добија се виши квалитет и обезбеђује постизање изненађења, остваривање масовног и једновременог ватреног удара по борбеном распореду непријатеља у првом и другом борбеном ешелону, оперативним резервама, снабдевачким колонама, командним местима, центрима везе и виталним објектима инфраструктуре. Приоритет артиљеријско-ракетних дејстава одређује се према томе колико је одабрани циљ у борбеном распореду непријатеља значајан за динамику и исход борбеног дејства.

Противартиљеријско-ракетна дејства

Противартиљеријско-ракетна дејства су саставни део нападних и одбрамбених борбених дејстава која изводе артиљеријске јединице, оклопно-механизоване јединице, пешадија, ратно ваздухопловство и противваздухопловна одбрана, ратна морнарица и војнотериторијалне и специјалне јединице ради уништења, неутралисања или ометања артиљеријско-ракетних јединица и средстава непријатеља.

Непријатељ ће ватру артиљеријско-ракетних јединица масовно употребљавати по нашем борбеном распореду тактичке и оперативне дубине, с израженим груписањем дуж комуникацијских праваца. Због тога су противартиљеријско-ракетна дејства битан садржај интеграције функција борбених дејстава у свим условима и периодима рата. Успешна припрема и извођење противартиљеријско-ракетних дејстава значајно утичу на крајњи исход оружаног сукоба и остварење постављеног или одређеног циља.

Бродска дејства

Бродским дејствима се уништавају или оштећују пловни објекти или утврђења, неутралишу или ометају дејства снага непријатеља на води (море, језеро, река), острвима и обали, и јача ударна и ватрена моћ сопствених јединица на фронту, заузетој територији и у сопственој позадини, у нападу или одбрани. Бродска дејства остварују наоружани бродови у свим метеоролошким условима, самостално или у садејству са другим јединицама родова. На отвореном мору (језеру или великим рекама) дејствује се на мање групе непријатељевих поморских (језерских, речних) снага, десантне и транспортне бродове и конвоје. Удар се наноси из једног или више смерова. Маневар, дејство главних снага

и експлоатацију тих дејстава обезбеђују посебни делови бродских снага, ваздухоплови и обалске артиљеријско-ракетне јединице. Основне карактеристике бродских дејстава су: енергично маневрисање, одлучан продор ка објекту дејства и краткотрајан и прецизан ватрени удар. Објекти дејства у обалском подручју су транспортни бродови, конвоји у вођњи или у лукама, десантни бродови у рејонима укрцавања, поједини ратни бродови, елементи инфраструктуре и остали ватрени системи на води, острвима и обали.

Противбродска дејства

Противбродским дејствима се неутралишу или уништавају бродови у току дејстава, пловидбе, сидрења, понирања или изласка на површину воде и у ремонтним заводима. Реализују се у свим условима дејством по свим врстама бродова и по елементима и објектима који непосредно или посредно утичу на ефикасну употребу бродова (луке; ремонтни заводи; сидришта; заклони, складишта горива, муниције, резервних делова; транспорт итд.). Противбродска дејства се интегришу с осталим дејствима у одређеној зони. Носиоци непосредних противбродских дејстава су ваздухоплови, бродови и подморнице, а посредно дејствују јединице осталих родова на копну или мору (артиљерија, инжињерија, диверзантске јединице, специјално обучени појединци – рониоци итд.).

Електронска и противелектронска дејства

Уважавајући критеријум класификације, функције електронског извиђања и противелектронске заштите су издвојене из „противелектронске борбе“ и чине електронско обезбеђење, а „противелектронска борба и противелектронска борбена дејства“ су, у суштини, по обиму и садржају, електронска и противелектронска дејства.²⁷ Противелектронским дејствима се, онемогућавањем рада, уништавањем и онеспособљавањем, избацују из употребе електронска средства и системи непријатеља, или им се умањује ефикасност дејства. Извиђање уопште, а првенствено електронско извиђање, предуслов је за успешно реализовање електронских и противелектронских дејстава. Противелектронска дејства се изводе с копна, мора и из ваздушног простора, и то дејством авијације, наоружаних бродова, артиљерије, оклопно-механизованих јединица, артиљеријско-ракетних јединица за противваздухопловна дејства, пешадије и диверзантских и извиђачких група по одређеним електронским средствима и системима непријатеља. Припрема и извођење противелектронских дејстава се реализује по јединственом плану, који је усклађен с осталим борбеним дејствима.

²⁷ У ужем смислу, електронско извиђање је саставни део извиђања, а у ширем – функција обавештајног обезбеђења. Досадашњи садржај противелектронске борбе је означен синтагмом „електронска дејства“ (ометање и обмањивање), а противелектронска борбена дејства, у интеграцији с електронским дејствима, јесу, у суштини, противелектронска дејства.

Јединице за електронско извиђање и противелектронска дејства, као род војске, основни су носилац електронских дејстава и реализују их кроз електронско ометање и обмањивање. Електронско ометање и обмањивање је скуп активности које се изводе ради дезорганизације командовања и умањења ефеката дејства електронских средстава и система непријатеља дејствовањем на њих електромагнетним или хидроакустичним зрачењем и загађивањем атмосфере. Изводе их наменске јединице, опремљене специјалним електронским средствима, на земљи, на мору, на води и у ваздушном простору. Јединице за противелектронска дејства добијају податке о електронским средствима непријатеља преко властитих средстава за електронско извиђање и од других јединица, а првенствено од јединица за електронско извиђање. Електронским ометањем и обмањивањем се обухватају радио, радарски, оптоелектронски и хидроакустички уређаји и системи. Електронско ометање је намерно зрачење, ретранслација, апсорпција и рефлектовање електромагнетне или хидроакустичке енергије. Предузима се да би се онемогућила или смањила ефикасност електронских средстава и система непријатеља и тиме смањила ефикасност борбених и неборбених система које та електроника опслужује, а може бити активно и пасивно. При нападу и одбрани, тежиште електронских и противелектронских дејстава је на тежишту ангажовања непријатељевих средстава и система за електронска и противелектронска дејства.

Инжињеријска и противинжињеријска дејства

Инжињеријска дејства, као функција борбених дејстава, реализују се кроз запречавање (минскоексплозивне препреке и друге вештачке препреке). До сада су, углавном, сви садржаји инжињеријских дејстава и противдејстава једнозначно подведени под појам „инжињеријско обезбеђење“. Међутим, запречавање се разматра и као „садржај оружане борбе“, маскирање се обрађује кроз појам „инжињеријски маскирни радови“, а појављује се и разматра и као засебни елемент „обезбеђења борбених дејстава“.

Знатно измењена улога и удео инжињеријских садржаја у савременим борбеним дејствима још је важнији разлог због којег смо настојали да сазнамо системност инжињеријских садржаја и да их разврстамо према валидним критеријима. Наиме, преиспитивањем места и улоге инжињерије као рода војске у теорији и пракси ратне вештине, код нас и у свету, као и услова и начина реализације њених елементарних функција, дошло се до закључка да постоје оправдане основе за промену њихове типологизације и практичног одредишта у борбеним дејствима. Инжињеријски садржаји су се до те мере уткали у борбена дејства да се намеће дилема да ли су у функцији „борбених дејстава“ или „обезбеђења борбених дејстава“, односно, који инжињеријски садржаји представљају функције дејства – противдејства, а који функције обезбеђују.

Сматрамо да неки инжињеријски садржаји имају карактеристике „дејстава“, а неки инжињеријски садржаји карактеристике „обезбеђе-

ња“, па на основу тих одредница промовишемо „инжињеријска дејства“, „противинжињеријска дејства“ и „инжињеријско обезбеђење“.²⁸

1) „Инжињеријским дејствима“ се непријатељ каналише, успорава, зауставља и наносе му се губици. Њихов основни садржај је запречавање, које обухвата изразу и стварање противоклопних, противпешадијских, противдесантних, противбродских и противтранспортних препрека.

2) „Противинжињеријска дејства“ обухватају савлађивање препрека (изразу пролаза кроз минскоексплозивне и вештачке препреке створене рушењем, или њихово потпуно уклањање) и организовање контролно-заштитне службе за инжињеријска дејства, неутралисање и уништење инжињеријских јединица непријатеља.

„Инжињеријска дејства“ реализују јединице свих родова војске на својим положајима, рејонима и зонама борбених дејстава. На тежишту дејстава, за задатке за које нису оспособљене и опремљене јединице других родова, ангажују се наменске инжињеријске јединице, уз подршку и садејство основних носилаца дејстава – пешадије, оклопних јединица, артиљерије, авијације и поморства. „Противинжињеријска дејства“ реализују све јединице (родовске, здружене) за своје потребе, а на тежишту борбених дејстава – инжињеријске јединице кроз образовање привремених састава.

Психолошко-пропагандна дејства

Психолошко-пропагандна дејства су функција борбених дејстава чијом се успешном реализацијом негативно утиче на морал непријатеља. Психолошко-пропагандним дејствима се умањује воља људског чиниоца за учешће у оружаном борби. Одавно постоји тежња да се што већи део људства непријатеља избаци из борбе без његовог физичког уништења. Те тенденције су у садашње време нарочито изражене. Психолошко-пропагандна дејства у оружаном борби су саставни део општих психолошко-пропагандних дејстава које реализују сукобљене стране у рату. У одређеним условима, та дејства могу бити основа око које се интегришу остале функције борбених дејстава. Свакако да психолошко-пропагандна дејства треба теоријски боље „осветлити“, уз анализу ефикасности дејства снага које их реализују у миру и рату. Поједина искуства из блиске прошлости из локалних ратова, па и рата на просторима СФРЈ, довољна су аргументација за тврдњу да су психолошко-пропагандна дејства функција борбених дејстава. *Објекат дејства је људски ум непријатељевих војника*, првенствено оних који командују. Као средства напада на вољу и морал војника непријатеља користе се информације које се преносе преко различитих техничких средстава огромних могућ-

²⁸ Инжињеријско обезбеђење се реализије кроз утврђивање, савлађивање природних препрека и маскирање. Ту функцију обезбеђења реализују све јединице (родовске и здружене) за своје потребе. Инжињеријске јединице је реализују као специјализоване снаге за ту намену, претежно за потребе јединице у чијем се саставу налазе.

ности и на већ традиционалне начине – преко „мас-медија“. За ефикасно реализовање психолошко-пропагандних дејстава потребно је имати: јако обавештајно обезбеђење, усклађен рад с другим психолошко-пропагандним дејствима државе и развијену материјалну основу. Потребно је истражити на којим је нивоима војног организовања неопходно имати, и какве, управне и извршне структуре (референти, начелници, помоћници и јединице) за реализовање функција психолошко-пропагандних дејстава.

Функције обезбеђења

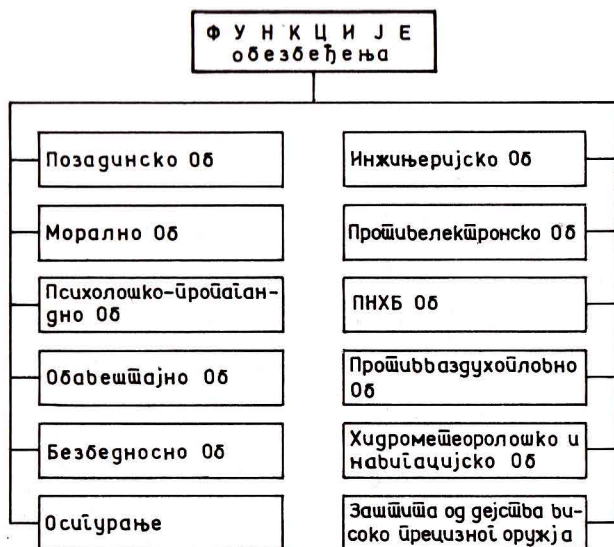
После функција командовања и дејстава – противдејстава, приступили смо класификацији функција обезбеђења борбених дејстава на нивоу посебних функција. Претходно издвојени садржаји, на нивоу појединачних функција дејстава којима се не реализују дејства, битно су утицали на класификацију функција обезбеђења. О функцијама обезбеђења које су до сада третиране и описане у литератури нећемо детаљније говорити, већ ћемо коментарисати и анализирати обим и садржај појмова и синтагми које су релативно нове у односу на пређашње класификације (шема 4) – (морално, психолошко-пропагандно, инжињеријско, противелектронско и противваздухопловно обезбеђење и заштита од дејства високо прецизног оружја).

Морално обезбеђење

На основу бројних примера у историји ратне вештине, могуће је брзо доћи до необоривих аргумената о значају морала у борбеним дејствима. Иако га је тешко квантификовати, не би требало да се посматра као некаква фикција, као нешто имагинарно што се подразумева. Напротив, моралу треба дати право место у функцијама обезбеђења, а у теорији ратне вештине одредити и истражити узрочно-последичну зависност морала и других подручних и процесних функција борбених дејстава. Поготову је важно одредити међусобну повезаност и утицај морала народа и државе на морал војске, јединице и појединца.

Колико је морална снага, а у оквиру тога и морално обезбеђење војске, значајна категорија, показују и искуства из рата који се водило на просторима претходне Југославије. Морал војске је у тесној вези с моралом дотичне државе и њеног народа.

Сваки друштвени субјект има посебно место и улогу у изградњи и јачању морала, зависно од функције и одговорности коју одређена друштвена улога подразумева или је одређена законом или неким другим актом. Када је реч о војсци и моралном обезбеђењу јединица у борбеним дејствима, јасно је да су командири и команданти најодговорнији за стање морала у сопственим јединицама. При томе, мора се непрекидно имати на уму да ништа не подиже борбени морал као успех у борби, и да тај успех зависи, пре свега, од стања морала.

Подела функција обезбеђења

Психолошко-пропагандно обезбеђење

Психолошко-пропагандно обезбеђење војске, схваћено у процесном смислу, мора бити координирано и интегрално на глобалном државном нивоу, засновано на принципима до којих је досегла научна мисао одређеног доба. Игнорисање те чињенице имаће за последицу дисхармонију процеса, а тиме и дезоријентисаност становништва и војске, с могућим фаталним последицама. Циљ, тј. тежиште усмерености те врсте обезбеђења, консеквентан је израз и последица прошле, тренутне и будуће ситуације на општем нивоу и у зони извођења борбених дејстава. Офанзивност је перманентна карактеристика психолошко-пропагандних обезбеђења, независно од ситуације у којој се оно планира и реализује. Тежиште психолошко-пропагандног обезбеђења је на заштити људског чиниоца од психолошко-пропагандних дејстава непријатеља. Тако се у тесној повезаности са моралним обезбеђењем штити постојећи и изграђује виши ниво моралне снаге јединице за извођење борбених дејстава и повећава отпорност на појачана психичка напрезања и стресове у оружаног борби.

Инжињеријско обезбеђење

Инжињеријско обезбеђење, као посебна функција обезбеђења, реализује се кроз појединачне функције: утврђивање, маскирање и уређење путева и објеката на њима. Утврђивање се реализује непрекид-

ним уређењем земљишта и изградњом објеката за ватрено дејство, осматрање, командовање и везу, маневар и заштиту властитих снага. Маскирање, као појединачна функција инжињеријског обезбеђења, обухвата активности свих јединица (родовских, служби и здружених јединица) које се предузимају ради њиховог прикривања од непријатељевог извиђања са земље и мора, из ваздушног простора и космоса. Маскирањем се обезбеђује тајност борбеног (маршевски) распореда, обмањује непријатељ о стварним сопственим намерама, дејствима и другим активностима. Уређење путева и објеката на њима обухвата одржавање, оправку, реконструкцију постојећих и изградњу нових путева, мостова, аеродрома и пристаништа ради стварања повољних услова за кретање и маневар сопствених снага. Инжињеријско обезбеђење реализују све јединице за своје потребе, а формацијске инжињеријске јединице, углавном, за потребе јединица у чијем се саставу налазе.

Противелектронско обезбеђење

Противелектронско обезбеђење је функција обезбеђења борбених дејстава која обухвата активности на заштити сопствених електронских средстава од непријатељевог електронског извиђања и електронских дејстава, уз истовремено обезбеђење рада властитих електронских средстава и система. За сваку врсту електронских средстава и система, уважавајући техничке карактеристике, припремају се и реализују активности противелектронског обезбеђења. Ефикасним противелектронским обезбеђењем стварају се повољни услови за: електронско извиђање, електронска дејства, противелектронска дејства и командовање. Противелектронско обезбеђење припремају и реализују све јединице које располажу електронским средствима и системима.

Противваздухопловно обезбеђење

Противваздухопловно обезбеђење, као посебна функција обезбеђења борбених дејстава, реализује се кроз појединачне функције: осматрање, јављање, обавештавање о ситуацији у ваздушном простору и навођење ваздухоплова. Организује се као јединствен систем на целом ратишту.

Заштита од дејства „високо прецизног оружја“

Постоји више показатеља који потврђују оправданост постојања те функције обезбеђења као релативно самосталне. Појединачним функцијама обезбеђења не исцрпљује се садржај те функције. Напретком технологије прецизност дејства оружја се нагло повећала, почев од стрељачког оружја, самонавођених артиљеријских пројектила и ракета, пројектила и ракета за противоклопна оруђа, авио-бомби, крстарећих ракета и слично. Њихова поузданост дејства и вероватноћа погађања је велика. Због тога је постао све израженији проблем заштите људства, технике, цивилног становништва и инфраструктуре од дејства „високо

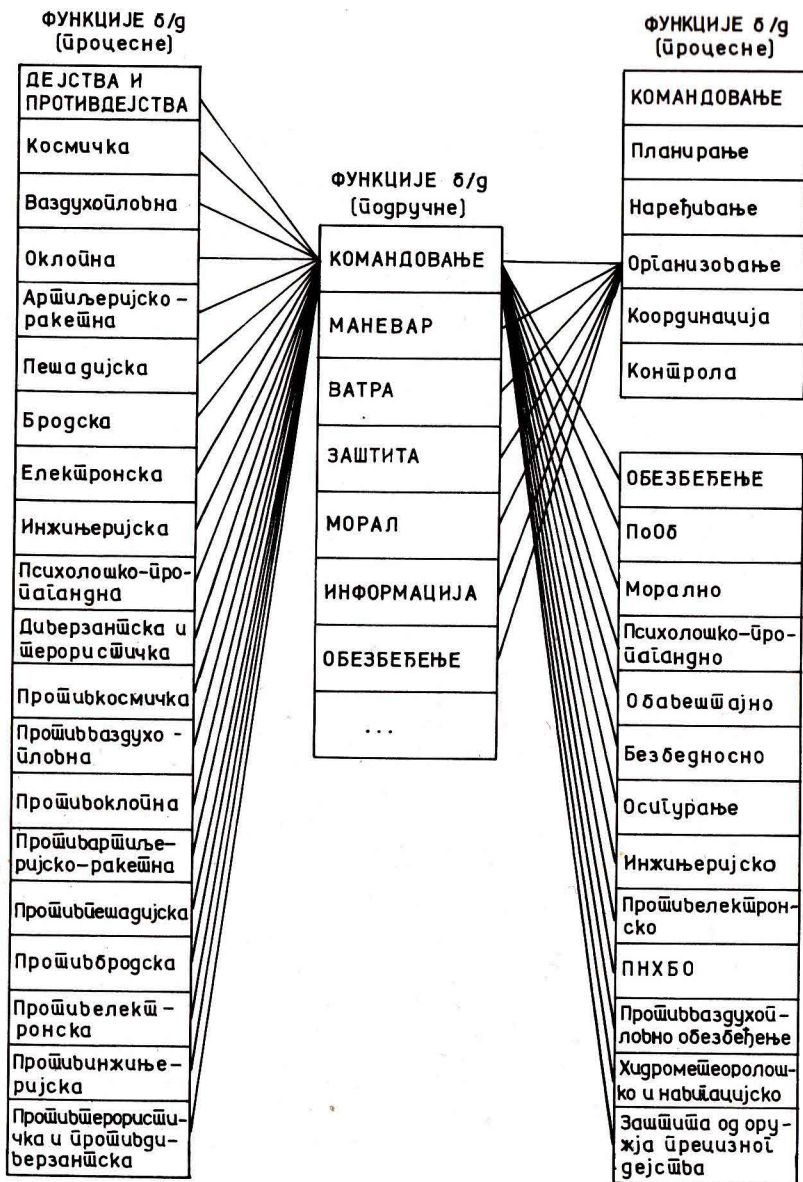
прецизног оружја“. Авијација је била репрезентативни представник оружја прецизног дејства. Сада то није само авијација него и други видови и родови војске у свету. Предвиђеним садржајем „противваздушне заштите“ не исцрпљује се теоријски аспект и не одговара се на проблеме праксе везане за заштиту од дејства „високо прецизног оружја“.

Приликом истраживања неопходно је наћи ваљан начин за повећање заштитне способности („преживљавање у борби“) изналажењем ефикаснијих техничких и тактичких решења. Технички домен повећања заштите усмерен је на производњу опреме за војнике и оружја, а тактички аспект на изналажење бољих решења употребе оружја и ангажовања јединица. Тако би, вероватно, борбени распоред, начела употребе и активности у домену утврђивања, маскирања и противелектронског обезбеђења претрпели извесне промене ради повећања заштите од дејства „високо прецизног оружја“. Повећањем отпорности јединица, повећавају се њихове укупне борбене могућности.

Развијене земље, које издвајају знатна средства у војне буџете, реализују програме, пројекте, па чак уводе у оперативну употребу и опрему или „оружје“ којим се штити борбени распоред јединица од дејства различитих врста оружја (мина, граната и слично). У сваком случају, „заштити од дејства високо прецизног оружја“ треба да се посвети више пажње у науци и струци. Тако би се пракса „прилагодила“ новом амбијенту оружане борбе. Заштита од „дејства високо прецизног оружја“, као посебна процесна функција обезбеђења, треба да има упориште у теорији заштите (шема 1), као подручној „макрофункцији“ борбених дејстава. Синтагма која означава ту функцију обезбеђења вероватно није ваљан израз за садржај и обим појма, па остаје као нерешено питање у теорији ратне вештине.

Међусобна повезаност подручних („макрофункције“) и процесних функција борбених дејстава

У почетној анализи веза и односа између подручних („макрофункције“) борбених дејстава покушали смо да идентификујемо и нешто ближе одредимо објекат и предмет ратне вештине (полемистике) као науке. После класификације функција борбених дејстава, покушаћемо да укажемо само на постојање веза између подручних и процесних функција. Пошто је захват теме веома широк, а теорија појединих подручних функција „скромно развијена“ као и због обима теме, циљ анализе нису узрочно-последичне зависности функција. Из уочавања постојања веза између функција борбених дејстава, могуће је прецизније лоцирати проблем и предмет конкретног истраживања у ратној вештини, и узети у обзир интеракције између функција на различитом нивоу општости, увек имати у виду целину борбених дејстава, и правити поређења с реалним (практичним) проблемима као и уочити да је системски приступ оквир функционалне анализе борбених дејстава и оружане борбе (шема 5).

Везе између подручних и процесних функција борбених дејстава

На шеми 5 приказане су само почетне везе „макрофункција“ и процесних функција борбених дејстава. Између свих „макрофункција“ постоји непосредна веза са свим процесним функцијама општег и посебног нивоа. Када би се разматрало постојање веза са појединачним функцијама и активностима (као трећи и четврти ниво функционалне анализе), број веза би се мултипликовао скоро геометријском прогресијом. У општем приступу непотребно је тежити ка функционалној анализи трећег и четвртог нивоа, али је то неопходно при истраживању било које функције. После функционалне анализе постојања веза, потребно је реализовати анализу узрочно-последичне зависности од описа, објашњења, квалитативног одређења и могућности квантификације.

Квантификовањем појединих веза између функција различитог нивоа општости и квантификовањем самих функција стварају се предуслови за кибернетски приступ пројектовању било које војне организације, као сасвим нове, или реорганизацији постојеће, што је чешћи случај у свету. Није реално очекивати да се могу квантификовати све функције борбених дејстава и њихове међусобне везе и односи, али је сасвим нормално тежити ка томе да све оне које се могу анализирати, описати и објаснити, до тог степена, буду математички изражене.

Закључак

Приказани теоријско-методолошки приступ истраживању функционалних подручја и функција није дат као шаблон. Сигурно је да, због ширине проблема и мноштва новина, треба да буде знатно измењен. Управо је ауторова намера да кроз овакав, *атипичан приступ* истраживању функција борбених дејстава покуша да утиче на решавање појединих проблема који постоје у ратној вештини. *Претходна анализа функција борбених дејстава не односи се на конкретну теорију ратне вештине било које државе (њене војске) и у њој се не полемеше о ставовима конкретних доктрина*. На основу системског приступа виртуелној оружаног борби и функционалне анализе борбених дејстава, приказано је размишљање о функцијама борбених дејстава, теоријском и методолошком проблему у ратној вештини (полемистици) као универзалној науци о оружаног борби.

Након потпуне функционалне анализе борбених дејстава могуће је приступити глобалном пројектовању организације (војске) која ће реализовати функције борбених дејстава. Кроз пројектовање организације (пројектовање система, подсистема различитог нивоа општости и структуре), уважавајући остале критерије у домену војске и изван ње, свака држава у свету, кроз садржај војних доктрина профилише и димензионира снаге (јединице – родовске, здружене и специјалне, и службе) за реализовање функција борбених дејстава у нападу и одбрани. Доктринарно питање сваке државе и војске јесте да: 1) одреди значај и приоритет функција борбених дејстава, 2) организује оружане снаге

(војску) за њихово реализовање, 3) не уважава све наведене функције, 4) различито интегрише функције борбених дејстава као доктринарни израз, 5) одреди различите управне и извршне структуре за њихово реализовање на различитим нивоима командовања, и 6) разради различите методе ангажовања снага у припреми и реализовању појединачних и интегрисаних функција. *Дакле, анализа функција борбених дејстава је теоријско-методолошко питање ратне вештине, док је њихов конкретан начин профилисања и реализовања доктринарни израз сваке војске посебно (због тога нисмо у том другом, доктринарном, сегменту наводили било какве ставове).*

При анализи функција борбених дејстава значајно је сагледати њихов однос према функцијама одбране државе да би се сагледао, у потребном обиму, полемолошки аспект, првенствено због тога што су поједине функције борбених дејстава према обиму и садржају, посебне функције из домена општих функција одбране државе (морално обезбеђење, психолошко-пропагандна дејства, обавештајно обезбеђење, безбедоносно обезбеђење и друго). И друге функције борбених дејстава, које нису у непосредној вези са функцијама одбране државе, посредно су одређене и условљене циљем и ресурсима за њихово реализовање (ПоОб, Инж.Об, ПНХБО, као и све функције дејстава – противдејстава).

Државе и војске које своју организацију не заснивају на теоријској анализи, тј. на системском приступу (функционална анализа – пројектовање организације – организацијско-формацијска структура), често користе аналитички приступ, који је бржи и лакши, али има мноштво мањкавости у проучавању стварности и предвиђању блиске будућности оружане борбе. Аналитичким приступом се: 1) не узима у обзир тоталитет оружане борбе; 2) концентрише пажњу на појединачне елементе и њихове функције у борбеним дејствима; 3) недовољно сагледава окружење; 4) доказни поступак углавном се заснива на једној теорији; 5) пројектује организација за коју се не зна ефикасност функционисања у оружаној борби, и 6) додају (или одузимају) поједини делови на претходну организацију. Аналитички приступ је потребан као допуна системском приступу при истраживању нижих нивоа функција (појединачних и активности) и структуре система (подсистема). Системски приступ анализи оружане борбе и борбених дејстава, преко функција, ствара поуздану основу за промене организацијско-формацијске структуре јединица и војски.

Ратна вештина, као наука, кроз развој теорија „макрофункција“ и њихових различитих модела интеграције (теорије удара, теорије отпора итд.) може да изгради ваљане теоријско-методолошке претпоставке за анализу процесних функција борбених дејстава. С обзиром на историјски аспект развоја функција борбених дејстава, садашње стање у теорији ратне вештине и тенденције развоја постојећих и настанка нових функција борбених дејстава, покушали смо да изведемо класификацију од општег до појединачног нивоа и да укажемо на постојање узрочно-по-

следичне зависности. Поједине функције су у развијеним државама и војскама биле у успону и, из некадашњег маргиналног положаја или активности, интегришу све остале функције борбених дејстава (електронска дејства, психолошко-пропагандна дејства, обавештајно обезбеђење итд.). Такво стање је последица правовременог уочавања и откривања значаја појединих функција борбених дејстава. Према њиховом значају, профилисане су снаге за њихово реализовање.

У мање развијеним теоријама ратне вештине, под утицајем традиционализма и доктринарства, по инерцији старог, нема довољно простора и садржаја, па се не профилишу одговарајуће снаге за реализовање релативно „нових функција борбених дејстава“. Те војске остају превазиђене и неспособне да равноправно учествују у „новом амбијенту оружане борбе“. *Мале земље и њихове војске, инфериорне у материјалним ресурсима за оружану борбу, управо треба да траже предност у димензионарању постојећих и профилисању нових функција борбених дејстава, кроз које ће се ефикасно испољити расположиве материјалне у духовне вредности војске и државе у одбрани од агресије.* Према методу испољавања, интензитету и интеграцији, оне треба да буду „енигма“ за евентуалног непријатеља.

Литература:

1. Х. Ферч, *Ратна вештина данас и сутра*, „Просвета“, Београд, 1939.
2. *Филозофија науке* (приредио Н. Сесардић), „Нолит“, Београд, 1984.
3. М. Караца, *Научна изграђеност основног рјечника у југословенској теорији ратне вјештине*, ЦВВШ ОС „М. Тито“, Институт за стратегијска истраживања, Београд, 1991.
4. М. Коен, Е. Нејгел, *Увод у логику и научни метод*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1982.
5. М. Ковач, *Ратна вештина – наука и вештина*, „Војно дело“, бр. 3, 1996, стр. 96–118.
6. Ж. Лукић, *Доктринарно правило Копнене војске САД ФМ-105*, „Војно дело“, бр. 1–2, 1994, стр. 164–180.
7. М. Марковић, *Дијалектичка теорија значења*, „Нолит“, Београд, 1971.
8. М. Марковић, *Филозофски основи науке*, САНУ, Београд, 1981.
9. Ф. Меринг, *Огледи из историје ратне вештине*, „Војно дело“, Београд, 1955.
10. Е. Мид, *Творци модерне стратегије*, „Војно дело“, Београд, 1952.
11. С. Микић, *Прилог покушајима идентификације полемологије*, „Савремени проблеми ратне вештине“, бр. 34–35, 1996, стр. 122–136.
12. Ж. Мишић, *Стратегија*, ВИНЦ, Београд, 1993.
13. Е. Нејгел, *Структура науке*, „Нолит“, Београд, 1974.
14. С. Нишић, *Ратна вештина од заната до науке*, „Савремени проблеми ратне вештине“, бр. 23, 1991, стр. 7–24.
15. С. Новаковић, *Хипотеза и сазнање*, „Нолит“, Београд, 1984.
16. М. Печујлић, Б. Милић, *Методологија друштвених наука*, Службени лист СФРЈ, Београд, 1991.

17. Р. Б. Резниченко, *Тактика*, ВИЗ, Београд, 1969.
18. П. А. Ротмистров, *Историја ратне вештине*, књ. 1 и 2, ВИЗ, Београд, 1966.
19. М. Сакан, *Како унапредити научноистраживачки рад у области ратне вештине у високим војним школама*, „Савремени проблеми ратне вештине“, бр. 33, 1995.
20. Ж. Спасојевић, *Судбина полемологије – науке о миру и рату*, „Војно дело“, бр. 4–5, 1996, стр. 139–161.
21. Д. Станижан, *Инжињерија у доктрини Војске Југославије*, „Војно дело“, бр. 1, 1996, стр. 147–160.
22. Р. Шуљагић, *Научна изграђеност теорије југословенске ратне вештине* (докторска дисертација), Универзитет Војске Југославије, Београд, 1993.
23. Р. Шуљагић, *Прилог разумевању ратне вештине*, „Војно дело“, бр. 1, 1995, стр. 5–33.
24. Д. Вишњић, *Опсервације неких значајних теоријско-методолошких проблема ратне вештине*, „Теорија и ратна пракса“, бр. 16, 1988, стр. 39–55.
25. Д. Вишњић, *Без „логице доценс“ нема ратне вештине као науке*, „Војно дело“, бр. 6, 1986, стр. 125–138.